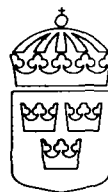

Regeringens proposition

1987/88:136

om ändrad organisation för statens miljö-
medicinska laboratorium m.m.

Prop.
1987/88:136

Regeringen förelägger riksdagen vad som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 3 mars 1988 för de åtgärder och det ändamål som framgår av föredragandenas hemställan.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

G. Sigurdson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att statens miljömedicinska laboratorium med i stort sett oförändrade arbetsuppgifter inordnas i karolinska institutets organisation den 1 juli 1988 såsom en särskild inrättning med egen styrelse. Som lämpligt namn anges institutet för miljömedicin.

Vidare föreslås att ett förslagsanslag Institutet för miljömedicin av 22 399 000 kr. anvisas under åttonde huvudtiteln för budgetåret 1988/89.

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Feldt, Sigurdsen, Hjelm-Wallén, Peterson, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Hellström, Johansson, Hulterström, Lindqvist, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén

Föredragande: statsråden Sigurdsen och Bodström

Proposition om ändrad organisation för statens miljömedicinska laboratorium m. m.

Statsråden Sigurdsen och Bodström anmäler sina förslag. Anförandena och förslagen redovisas i underprotokollen för social- resp. utbildningsdepartementet.

Statsrådet Sigurdsen hemställer att regeringen i en proposition förelägger riksdagen vad hon och statsrådet Bodström har anfört för de åtgärder och det ändamål de har hemställt om.

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredragandena har anfört för de åtgärder och det ändamål som föredragandena har hemställt om.

Regeringen beslutar att de anföranden och förslag, som redovisas i underprotokollen, skall bifogas propositionen som *bilagorna 1 och 2*.

Socialdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 3 mars 1988

Föredragande: statsrådet Sigurdsen

Anmälan till proposition om ändrad organisation för statens miljömedicinska laboratorium m. m.

1 Inledning

I prop. 1987/88:100 (bil. 7) har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Statens miljömedicinska laboratorium för budgetåret 1988/89 beräkna ett förslagsanslag av 20 506 000 kr.

Vid min anmälan av förslagsanslaget E 6. Statens miljömedicinska laboratorium under femte huvudtiteln anförde jag att statskontoret hade redovisat en rapport (1986:24), som innehåller en översyn över organisationen för statens miljömedicinska laboratorium (SML). Statskontoret föreslår i första hand att SML infogas i karolinska institutets organisation som en särskild inrättning.

Jag räknade då med att ställning skulle kunna tas till förslagen i rapporten sedan remissyttrandena hade kommit in under januari 1988. Förslag om SML:s framtida organisation borde kunna läggas fram i en proposition under innevarande riksmöte. Samtidigt borde förslag läggas fram i anslagsfrågan.

Jag berörde vidare i prop. 1987/88:100 (bil. 7 s. 66) vid min anmälan av förslagsanslaget E 1. Socialstyrelsen att socialstyrelsen (SoS) är chefsmyndighet för bl.a. SML. För att styrelsen skall kunna koncentrera sina insatser kring de uppgifter som prioriteras framöver bör styrelsen inte ha ett centralt förvaltningsansvar för bl.a. SML:s verksamhet. Jag anförde vidare att jag skulle komma att senare behandla frågan om vilka former, som är lämpliga för att tillgodose socialektorns behov av utredningsstöd m.m. från SML.

Jag är nu beredd att ta upp frågan om SML:s framtida organisation.

Remissinstanserna har betonat vikten av att SML får bästa möjliga betingelser för att vidareutveckla sin verksamhet när det gäller att fullgöra de uppgifter som enligt gällande instruktion åvilar SML. Åsikterna har däremot gått isär när det gäller den bästa organisationsformen.

För egen del har jag blivit övertygad om att statskontorets förslag att knyta SML som en särskild inrättning till karolinska institutet (KI) bör följas. Det är också det förslag som SML förordar.

Jag kommer således att i det följande föreslå att SML med i stort sett oförändrade arbetsuppgifter och en egen styrelse inordnas som en särskild inrättning i KI:s organisation den 1 juli 1988. Som lämpligt namn anges institutet för miljömedicin.

Jag har i denna fråga samrätt med chefen för utbildningsdepartementet som senare kommer att vid sin anmälan till förevarande proposition föreslå att medel övergångsvis under första budgetåret beräknas under ett förslagsanslag under åttonde huvudtiteln till verksamheten vid det nya institutet för miljömedicin. Därvid kan förslagsanslaget E 6. Statens miljömedicinska laboratorium under femte huvudtiteln utgå. Jag föreslar således inte att några medel beräknas under detta anslag.

2 Statens miljömedicinska laboratorium (SML)

SML inrättades den 1 juli 1980 i överensstämmelse med regeringens förslag i prop. 1978/79:120 med förslag om inrättande av statens miljömedicinska laboratorium (SoU 1979/80:17, rskr. 106; prop. 1979/80:100, bil. 8, SoU 32, rskr. 237).

Det var den omgivningshygieniska avdelningen (OHA) vid statens naturvårdsverk som ombildades till SML. OHA hade sitt ursprung i statens institut för folkhälsan, som upphörde som självständig myndighet då statens livsmedelsverk inrättades den 1 januari 1972. Därvid inordnades OHA övergångsvis i statens naturvårdsverk (SNV).

SML bildades för att samhället skulle få tillgång till en sammanhållen organisation med en verksamhet som var såväl kunskapsuppbyggande som kunskapsförmedlande, idégivande och utredande inom det miljömedicinska området. Inrättandet av ett laboratorium med bred kompetens inom området markerade statsmakternas medvetenhet om vikten av att miljömedicinska frågor belystes allsidigt.

Laboratoriets arbetsuppgifter och organisation framgår av förordningen (1980:571) med instruktion för SML.

Enligt instruktionen har SML till uppgift att inom den fysikaliska och kemiska miljömedicinen samt hälsoskyddet bedriva långsiktig forskning samt undersöknings-, utrednings- och utbildningsverksamhet. SML skall särskilt samverka med och biträda myndigheter, institutioner och organisationer i syfte att åstadkomma ett effektivt utnyttjande av de samlade resurserna inom miljömedicin och hälsoskydd. SML skall på grundval av forskning och försök utarbeta, utveckla och pröva analys- och provtagningsmetoder. Vidare åligger det SML att genom dokumentations- och informationsarbete svara för att erfarenheter och rön från egen och andras forsknings- och utvecklingsverksamhet blir kända och nyttiggjorda. SML skall särskilt biträda de centrala förvaltningsmyndigheterna med underlag för råd och riktlinjer samt med bedömningar i ärenden enligt gällande lagstiftning.

Bland SML:s uppgifter ingår även att bedriva viss fortbildning och vidareutbildning samt att följa, stödja och delta i det internationella hälsoskyddsarbetet, då främst inom världshälsoorganisationens miljömedicinska program. SML skall ge företrädare åt undersökning eller uppdrag som begärs av myndighet.

Inom SML finns fyra enheter, nämligen för allmän hygien, epidemiologi och toxikologi samt en administrativ enhet. SML är lokalmässigt placerat på

området för KI i Solna. Laboratoriets enheter för allmän hygien och toxikologi är sammanvävda med institutionerna för hygien och toxikologi vid KI när det gäller lokaler, utrustning och andra forskningsresurser. Innehavaren av professuren i toxikologi vid KI är enhetschef för enheten för toxikologi vid SML.

SoS är chefsmyndighet för SML och skall avgöra frågor om inriktningen av laboratoriets verksamhet och ekonomiska frågor av större vikt m.m.

Till laboratoriet är knuten en rådgivande nämnd, som medverkar i planeringen av verksamheten. Generaldirektören hos SoS är nämndens ordförande. Regeringen har som ledamöter i nämnden utsett representanter för SNV, arbetarskyddsstyrelsen (ASS), statens livsmedelsverk (SLV), KI, kemikalieinspektionen (KEMI), statens planverk och Landstingsförbundet.

En föreståndare är chef för laboratoriet och avgör de ärenden som inte skall avgöras av SoS. Föreståndaren är också ledamot och vice ordförande i den rådgivande nämnden. Föreståndaren förordnas av regeringen för högst sex år efter förslag från SoS, som skall samråda med KI innan förslaget avgörs.

Regeringen har förordnat professorn i toxikologi vid KI att vara föreståndare för SML t.o.m. den 31 december 1993.

Laboratoriets beslut överklagas hos SoS, om inte annat är föreskrivet.

För SML:s verksamhet under budgetåret 1987/88 har anvisats ett förslagsanslag av 20 506 000 kr. (prop. 1986/87:100 bil. 7, SoU 15, rskr. 137). Av anslaget avser 16 310 000 kr. förvaltningskostnader, varav högst 13 395 000 kr. disponeras för löner, inkl. lönekostnadspålägg. Vidare har för viss utrustningsanskaffning beräknats 300 000 kr. Lokalkostnaderna beräknas uppgå till 3 895 000 kr. Personalen uppgår till 94 heltidstjänster.

I staten finns också upptagen en 1 000 kr.-post till uppdragsverksamhet. I den mån SML åtar sig att utföra särskilda uppdrag eller tjänster får ersättningen för detta tillföras anslagsposten och användas för att täcka utgifterna. Bestämmelser finns i en förordning för hur ersättningar för särskilda uppdrag och andra tjänster skall beräknas (SFS 1982:290). Vidare betalas projekt vid SML genom olika bidrag till forskning och utveckling (FoU), som förvaltas av SML när inte särskilda skäl föreligger att de skall förvaltas av annat organ. SML har räknat med att kunna få uppdrag och bidrag till FoU under budgetåret 1987/88 i en utsträckning som motsvaras av ett belopp av 4 920 000 kr. En ekonomisk plan föreligger för utnyttjandet även av dessa inflytande medel. Planen omfattar därför totalt 25 426 000 kr. för SML:s verksamhet under budgetåret. Huvuddelen av verksamheten bekostas emellertid över det statliga anslaget.

Det kan nämnas att SoS, KEMI och SNV aviserat ett ökat behov av SML:s forsknings- och utredningsverksamhet. Särskilt viktiga problemområden är försurningen av mark och vatten, avfallsfrågor, kemikaliefrågor, sambandet mellan radon och lungcancer samt utvecklingen av kärnkraften med förändringar av energiproduktionssystem. Andra viktiga frågor är sambandet mellan hudcancer och solstrålning, tungmetallers inverkan på människor, luftföroreningar, rester av bekämpningsmedel i födan och olämplig boendemiljö i form av s. k. sjuka hus. Inom dessa områden är de miljömedi-

einska bedömningarna mycket svåra och ligger oftast direkt i forskningsfronten. SML:s miljömedicinska bedömningar blir här mycket avgörande.

SML:s allmänhygieniska enhet engagerar sig särskilt i frågor som rör allergi och annan överkänslighet. Hälsoskyddet i byggnader är en annan viktig fråga. Inom den toxikologiska enheten pågår ett intensivt arbete att kartlägga olika miljögifters förekomst, spridningsvägar och toxiska effekter. Den epidemiologiska enheten sysslar med analys av sjukdomsrisker i olika befolkningsgrupper, som exponeras för skadliga miljöfaktorer eller levnadsförhållanden. Bl.a. undersöks sambandet mellan kost och cancer.

3 Statskontorets förslag m.m.

3.1 Rapporten

Regeringen uppdrog den 26 september 1985 åt statskontoret att se över organisationen för SML.

Statskontoret överlämnade med skrivelse den 25 augusti 1986 rapporten (1986:24) Statens miljömedicinska laboratorium (SML) – särskild inrättning vid Karolinska institutet eller fristaende laboratorium med chefsmyndighet? Rapporten behandlar särskilt SML:s yttre organisation, samspillet med verksamhetens olika intressenter, ledningsfunktionens utformning, verksamhetens inriktning samt finansieringen av laboratoriets insatser.

Rapporten utmynnar i två alternativa förslag till yttre organisation för SML. Det första alternativet innebär en vidareutveckling av nuvarande organisation med SoS som chefsmyndighet. Det andra alternativet, vilket förordas av statskontoret, innebär att laboratoriet knyts som en särskild inrättning – med egen styrelse – till KI.

Sistnämnda organisationsform ger enligt statskontoret förutsättningar för en väl fungerande högskolesamverkan. Bl.a. en egen styrelse med företrädare från olika samhällssektorer garanterar att laboratoriets särskilda roll och uppgifter fullföljs. Organisationsformen stämmer väl överens med laboratoriets redan etablerade nära samverkan med KI när det gäller verksamhet, personal, lokaler och utrustning. Statskontoret framhåller att den också ger förutsättningar för effektivisering och besparing i administrativt hänseende.

Statskontoret betonar att det är angeläget att föreståndaren för SML kan utses ur en vidare krets än bland innehavarna av de för verksamheten relevanta professurerna vid KI med tanke på att SML även som särskild inrättning vid KI skall fungera som en rikstäckande expertmyndighet. Utöver de uppgifter, som avser utövandet av själva föreståndarskapet för SML, bör föreståndartjänsten enligt statskontoret inte vara förenad vare sig med uppgifter inom KI utanför SML eller med tjänst som enhetschef vid SML. Statskontoret föreslar att medel för SML:s verksamhet anvisas från anslag under socialdepartementets huvudtitel. Av anslagsmedlen bör en del reserveras för insatser som beslutas av SoS.

Översynen har skett inom ramen för ett särskilt projekt. Arbetet har ge-

nomförts i nära kontakt med företrädare för SML, SoS och KI. Synpunkter på SML:s verksamhet och organisation har hämtats in genom intervjuer med företrädare för SML:s avnämare och intressenter, såsom SNV, KEMI, SLV, arbetarskyddsstyrelsen, statens planverk, statens institut för psykosocial miljömedicin (IPM) och statens råd för byggnadsforskning (BFR). Vidare har kontakt tagits med Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Sveriges Kemiska Industrikontor – som är en branschorganisation för drygt tvåhundra svenska industriföretag inom kemisektorn – samt ett urval av naturvårdsenheter (länsstyrelser), miljö- och samhällsmedicinska enheter (landstingskommuner), miljö- och hälsoskyddsnämnder (kommuner) och högskoleinstitutioner. Preliminära ställningstaganden har diskuterats i SML:s rådgivande nämnd. SML, SoS och berörda huvudorganisationer för personalen har beretts tillfälle att lämna synpunkter på utkast till rapporten.

3.2 Vissa särskilda förslag från statskontoret

Statskontoret konstaterar bl.a. att tjänsten som chef för den toxikologiska enheten vid SML förenades med professuren i toxikologi vid KI när SML inrättades. Såväl iakttagen obalans mellan SML:s huvuduppgifter som befintliga styrproblem hänger samman med att gränserna mellan verksamheten vid KI och SML inte klart markerats, anser statskontoret. Personalunion på ledande tjänster är en orsak härtill. Därför bör SML, oavsett val av yttre organisation, förfoga över heltidsengagerade resurser för ledning och samordning av laboratoriets och de olika fackenheternas verksamhet. Tjänsteföreningen bör upphöra enligt statskontorets uppfattning.

I statskontorets rapport framhålls bl.a. att det endast är vid SML som det finns en sammanhållen tvärvetenskaplig resurs av någorlunda stor omfattning i landet för tillämpningsinriktad miljömedicinsk kunskapsuppbyggnad.

För att socialsektorns behov av främst kunskapsuppbyggnad och kunskapspridning till regionala och lokala organ inom hälso- och miljöområdet skall säkerställas bör medel ur anslaget till SML reserveras för uppdrag från SoS.

SML bör sträva efter att öka kunskapspridningen. Värdet för samhället av FoU-insatser ligger i att de förmedlas och nyttiggörs. SML:s forskning bedöms allmänt vara av hög kvalitet. Vissa delar av kunskapsförmedlingen har däremot eftersatts. För att en rimligare balans mellan kunskapsuppbyggnad och kunskapspridning skall åstadkommas bör resurser planmässigt reserveras för dels utredningsstöd till regionala och lokala organ, dels information och dokumentation (IoD) om SML:s och andra organs FoU-verksamhet, dels utbildning i enlighet med regionala behov.

I SML:s styrelse bör SoS inneha ordförandeposten med hänsyn till att miljömedicin som kunskapsområde primärt tillhör socialsektorn. De myndigheter som finns företrädde i den nuvarande rådgivande nämnden bör också vara representerade i SML:s styrelse. Härutöver bör en styrelsepost reserveras för Svenska kommunförbundet. KI bör enligt statskontorets mening ha två ledamöter, varav den ene en vetenskaplig företrädare och den andre

en företrädare för rektorsämbetet.

Styrelsen för SML, som särskild inrättning vid KI, bör enligt statskontoret besluta om verksamhetens inriktning, mottagande av forskningsuppdrag, anslagsframställning, budget och andra ekonomiska frågor av större vikt samt arbetsordning. Ekonomiska frågor av större vikt samt frågor om arbetsordning bör avgöras i samråd med KI (rektorsämbetet). Styrelsens ordförande bör lämna förslag till regeringen om föreståndare och om andra tjänster, som skall tillsättas av regeringen. I övrigt skall enligt statskontorets förslag tjänster tillsättas och personal antas inom SML av styrelsen i samråd med KI (rektorsämbetet) på föreståndarens förslag.

SML:s personal föreslås bli anställd vid KI med sin tjänstgöring förlagd till inrättningen. Ärenden som kan få konsekvenser för KI när det gäller arbetsgivaransvaret bör avgöras efter samråd med KI. För att KI:s arbetsgivarintressen skall kunna tillvaratas bör KI i SML:s styrelse också som nämnts representeras av en administrativt ansvarig. Vissa administrativa resurser vid SML bör föras över till KI, som bör kunna överta stora delar av SML:s personal- och ekonomiadministrativa uppgifter enligt statskontoret.

I statskontorets rapport anføres att t.ex. övertalighetsproblem kan lösas på ett smidigare sätt än för närvarande, eftersom KI blir anställningsmyndighet.

Hur inrättningen skall utformas i detalj bör närmare utredas.

Sammanfattningsvis finner statskontoret att åtgärder bör vidtas i syfte

- att säkerställa att SML:s och andra organs kunskap inom det miljömedicinska området sprids och nyttiggörs.
 - att klarlägga SML:s roll och uppgifter gentemot regionala och lokala organ samt industrin.
 - att anpassa SML:s organisation och styrsystem till laboratoriets roll och uppgifter samt behov av fortsatt nära samverkan med högskolan.
- SML bör därvid ges en organisation som möjliggör
- att laboratoriet samverkar med högskolan på ett sätt som innebär ett effektivt utnyttjande av de samlade resurserna för miljömedicinsk FoU-verksamhet.
 - att laboratoriet biträder myndigheter inom olika samhällssektorer.
 - att laboratoriet samtidigt i skäligen utsträckning prioriterar socialsektorns behov.
 - att laboratoriets olika huvudavdelningar och viktigare intressenter får inflytande över planering och inriktning av verksamheten.

4 Remissyttranden över statskontorets förslag

4.1 Allmänna synpunkter från remissinstanserna

Över statskontorets rapport (1986:24) Statens miljömedicinska laboratorium (SML) – särskild inrättning vid Karolinska institutet eller fristående laboratorium med chefsmyndighet? har yttranden avgivits från SoS, SNV, ASS, KEMI, statens planverk, universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) – efter hörande av karolinska institutet och de övriga medicinska fakulteterna

m.fl. – SML, SBL, IPM, riksrevisionsverket, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Centralorganisationen SACO/SR, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska läkaresällskapet och Sveriges läkareförbund.

Förslaget att knyta SML som en särskild inrättning med egen styrelse till KI tillstyrks av UHÄ – med stöd av KI, de medicinska fakultetsnämnderna i Umeå och Göteborg samt medicinska fakultetsstyrelsen i Lund – samt av SML, SBL, KEMI, IPM, Stockholm läns landsting (SLL), TCO och Sveriges Naturvetareförbund. Riksrevisionsverket anser att övervägande skäl talar för detta alternativ om man önskar en mer avgränsad lösning. SACO/SR tillstyrker förslaget under förutsättning att SML främst skall vara ett forskningslaboratorium.

Bibehållande av nuvarande organisationsform med SoS som chefsmyndighet tillstyrks av ASS, Svenska kommunförbundet och LO. Även Landstingsförbundet uttalar tveksamhet till förslaget att organisera SML som ett fristående laboratorium med egen styrelse i nära samverkan med KI. LO anser sig inte kunna bortse från de kompetensvister som kan uppstå mellan SML:s styrelse och KI t.ex. om arbetsordningsfrågor och om vad som är ekonomiska frågor av större vikt.

SoS anser att övervägande skäl talar för alternativet att SML knyts närmare SoS. Med denna organisatoriska lösning har SML större möjligheter att upprätthålla en rikstäckande verksamhet och svara för en ökad samordning mellan olika forskningsinstitutioner inom det miljömedicinska området. Väljs denna lösning är SoS beredd att verka för ett närmare samarbete mellan SML och landets kommuner resp. landsting. Vidare bör SoS enligt styrelsens uppfattning – oavsett vilken organisatorisk lösning som väljs – tilldelas minst 8 milj. kr. för att initiera och säkerställa målinriktad forskning hos SML.

Några remissinstanser förordar att SML blir ett självständigt laboratorium med egen styrelse och direkt underställt regeringen (socialdepartementet), nämligen SNV, den medicinska fakultetsnämnden i Uppsala och Sveriges läkarförbund. Fakultetsnämnden i Uppsala hänvisar därvid till en jämförelse med det nybildade institutet för arbetsmiljöforskning, som organiserats direkt under regeringen (arbetsmarknadsdepartementet).

Samtliga remissinstanser utgår från att en organisationsförändring inte skall medföra någon förändring i de huvuduppgifter, som SML har i dag.

4.2 Särskilda synpunkter från remissinstanserna

SoS föreslår att SoS liksom KI får två ledamöter i SML:s styrelse, om SML inordnas som särskild inrättning vid KI, och att föreståndaren får inga såsom ordförande.

ASS delar statskontorets uppfattning att tjänsterna som föreståndare och enhetschefer skall vara heltidstjänster vid SML. UHÄ avstyrker däremot förslaget att tjänst som föreståndare eller enhetschef vid SML inte bör förenas med tjänst vid KI.

IPM menar att det inte finns någon anledning till definitiva ställningsta-

ganden till berörda tjänsteföreningar. Svaret på frågan om fördelarna eller nackdelarna överväger (cost-benefit- balansen) kan utfalla olika från fall till fall.

Planverket menar att en prioritering mellan de olika målen för verksamheten kunde ge ett klarare underlag för att bedöma SML:s framtida organisation. Planverket erinrar om betänkandet (SOU 1987:24) Produktsäkerhetslag. Med ett striktare produktansvar för tillverkare kan SML:s uppdragsverksamhet komma att öka och de ekonomiska förutsättningarna förändras, vilket i sin tur kan ha betydelse för organisationen av SML.

Medicinska fakultetsnämnden i Göteborg hävdar att en stor del av den aktuella debatten samt de politiska prioriteringarna rörande miljömedicinen sker utan samarbete med medicinsk expertis, vilket gör att risker för felaktiga prioriteringar föreligger. En realistisk epidemiologisk-toxikologisk utvärdering av miljöfaktorer utgör en oundgänglig grund för ett tillfredsställande arbete inom miljömedicinen med dess viktiga inslag av förebyggande åtgärder och spåranden av nya risker. Ett korrekt meddelande av vetenskapliga data i enkel form är emellertid mycket resurskrävande och erfordrar speciellt utbildad personal.

Medicinska fakultetsstyrelsen vid universitetet i Lund finner det vara olyckligt att statskontoret inte i åtminstone någon mån övervägt huruvida samtliga centrala miljömedicinska FoU-resurser – alltså även vid statens livsmedelsverk (SLV) och SNV samt möjligen även vid institutet för arbetsmiljöforskning – borde sammanföras i en större och slagkraftigare enhet, ett återuppståndet Statens institut för folkhälsan.

Utbildnings- och forskningsnämnden vid Hälsouniversitetet i Linköping befarar att en central, resursstark enhet som SML kan ha en negativ inverkan på möjligheten att tillskapa regionala centra kring institutioner för hygien, yrkesmedicin och andra avdelningar med exempelvis toxikologisk inriktning. Ett nationellt institut tenderar till att i första hand skapa relationer till utländska institutioner av olika slag, vars resultat i bästa fall förs in i landet, medan konkurrerande nationella institutioners resultat snarare undertrycks än förmedlas genom tolkning till praktisk miljömedicinsk prevention.

Det är enligt SBL:s mening befogat att överväga om SBL bör företrädas i SML:s styrelse för att åstadkomma ett fastare samarbete mellan myndigheterna.

SML framhåller att laboratoriet representerar ett mycket brett verksamhetsområde, av vilka endast vissa delar är av laborativ art. Den omfattande epidemiologiska verksamheten är t.ex. icke-laborativ. SML föreslår därför att namnet ändras till den mer korrekta benämningen Institutet för miljömedicin.

Svenska kommunförbundets styrelse anser att det finns uppenbara risker att ett inlemmande under KI kan leda till att SML huvudsakligen blir grundforskningsinriktat. SML kan därmed komma att fungera som en universitetsinstitution i stället för att utvecklas som ett nationellt expertorgan med inriktning också i framtiden på tillämpad forskning inom det miljömedicinska området. Det är viktigt att SML blir mer utåtriktat och aktivt tar initiativ till samarbete med kommuner och landsting.

SLL anser att SML bör flyttas till KI:s område vid Huddinge sjukhus eller forskarbyn Novum.

Mitt förslag: Nuvarande statens miljömedicinska laboratorium (SML) inordnas med i stort sett oförändrade arbetsuppgifter i karolinska institutets organisation den 1 juli 1988 såsom en särskild inrättning med egen styrelse i överensstämmelse med 16 kap. 13 § högskoleförordningen (1977:263). Medel till inrättningens verksamhet föreslås anvisas från anslag under åttonde huvudtiteln.

Utredningens förslag: Förslaget till yttre organisation överensstämmer i huvudsak med mitt förslag. Däremot avviker mina förslag från statskontorets beträffande bl. a. ansvarsfördelningen mellan KI och den särskilda inrättningen, styrelsens beslutanderätt och medelstillelningen.

Remissinstanserna: Många remissinstanser – bland dem SML och KI – tillstyrker förslaget att knyta SML till KI. Andra remissinstanser anser att nuvarande organisationsform med SoS som chefsmyndighet bör behållas. LO framhåller bl.a. att vissa kompetensvister skulle kunna uppstå mellan SML:s styrelse och KI om SML anknys till KI. Även SoS tillstyrker alternativet att SML knyts närmare SoS. Några remissinstanser – bland dem SNV – förordar att SML blir ett självständigt laboratorium med egen styrelse och direkt underställt regeringen. Fakultetsnämnden i Uppsala gör en jämförelse med det nybildade institutet för arbetsmiljöforskning, som organiserats direkt under regeringen. Utbildnings- och forskningsnämnden vid hälsouniversitetet i Linköping uttrycker vissa farhågor för att SML som en resursstark central enhet blir ett hinder för tillskapandet av regionala centra.

SoS föreslår att SoS får två ledamöter i SML:s styrelse om SML knyts till KI. SBL anser att det bör övervägas om inte SBL bör företrädas i styrelsen. SML föreslår att laboratoriet får benämningen Institutet för miljömedicin.

Skälen för mitt förslag: Vid SML finns en sammanhållen tvärvetenskaplig resurs av betydande omfattning för tillämpningsinriktad miljömedicinsk kunskapsuppyggnad. Jag anser att det är viktigt att denna resurs får bästa möjliga betingelser att utvecklas. Förutsättningen är en väl fungerande högskolesamverkan. SML:s redan etablerade nära samverkan med KI när det gäller verksamhet, personal, lokaler och utrustning bör fullföljas genom en organisationsförändring som innebär att SML bildar en särskild inrättning med egen styrelse inom KI i överensstämmelse med 16 kap. 13 § högskoleförordningen (1977:263).

Statskontoret och remissinstanserna har i och för sig inte haft något att invända mot bredden och kvaliteten när det gäller den FoU som bedrivs vid SML. Däremot hävdas att delar av kunskapsförmedlingen eftersatts. Det är självklart viktigt att SML får förutsättningar att fylla sin funktion som en kunskapsförmedlande, idégivande och utredande institution inom det miljömedicinska området. Myndigheter och organisationer är beroende av att få ett vetenskapligt kunskapsunderlag för sitt arbete inom miljömedicin, hälso-

skydd, livsmedelshygien och miljövård m. m. För att garantera särskilt denna del av SML:s verksamhet bör SML få en egen styrelse med företrädare från de olika intressenterna som kan ge nödvändiga impulser till detta arbete. Sammansättningen av styrelsen bör därvid i stort sett överensstämma med den som gäller för nuvarande rådgivande nämnd vid SML där SoS, SNV, ASS, SLV, KI, KEMI, statens planverk och Landstingsförbundet är representerade. Enligt min mening bör SoS och KI därvid få två ledamöter vardera i styrelsen. Med hänsyn till SoS:s centrala uppgifter inom miljömedicinen bör en av ledamöterna från SoS utses att vara styrelsens ordförande. Vice ordförande bör vara föreståndaren för SML. Även Svenska kommunförbundet bör få en företrädare i styrelsen.

Statskontoret har föreslagit att resurser vid SML skall planmässigt reserveras för dels utredningsstöd till regionala och lokala organ, dels information och dokumentation (IoD) om SML:s och andra organs FoU-verksamhet, dels viss utbildning. Enligt min uppfattning bör det emellertid ankomma på institutets styrelse att göra sådana avvägningar av resurstilldelningen till olika områden inom ramen för de totala resurserna. Behoven kan växla från tid till annan. Det är då inte ändamålsenligt att genom särskilda föreskrifter ha resurser låsta just till ett visst ändamål.

Styrelsen för SML skall, såsom statskontoret föreslagit, bl.a. besluta om verksamhetens inriktning. Med den sammansättning, som styrelsen kommer att ha, finns det all anledning att förmoda att den kunskapsförmedlande funktionen inte kommer att åsidosättas. Mycket av ansvaret för en effektivare och mer lättillgänglig kunskapsförmedling bör falla på tillsynsmyndigheterna, dvs. främst SoS, SNV, arbetarskyddsstyrelsen, kemikalieinspektionen och SLV. Dessa myndigheter bör se till att de kan vidaremeddela erforderliga vetenskapliga fakta korrekt i en enkel form.

Statskontoret har vidare föreslagit att en del av anslagsmedlen bör reserveras för insatser, som beslutas av SoS. Jag vill med anledning av detta framhålla att SML:s grundresurser, som betalas med statliga medel, självklart skall liksom hittills i första hand användas för undersökningar m.m. som begärs av myndighet.

Det bör lämpligen framgå av bestämmelserna i en instruktion för den nya inrättningen att företrädare skall ges åt tillsynsmyndigheternas behov av utredningsunderlag. En föreskrift bör tas in om att SML:s styrelse skall på visst sätt i god tid i förväg särskilt efterhöra SoS:s behov bl. a. i samband med dess arbete att ta fram de återkommande rapporterna om folkhälsan. Vid SML:s planering bör inom den totala ramen läggas in behövt resursutrymme för tillgodoseendet av dessa behov i rimlig omfattning.

Jag anser, såsom framgått av vad jag tidigare har anfört, att SML:s uppgifter skall i stort sett vara oförändrade vid den nya organisatoriska lösningen. Eftersom tonvikten alltså bör ligga på SML:s uppgifter inom den tillämpade forskningen och en utökning av kunskaperna inom det miljömedicinska området och med hänsyn till att SML redan nu har starka kopplingar till KI anser jag att laboratoriet bäst later sig inordnas under utbildningsdepartementets verksamhetsområde och att medel till verksamheten bör anvisas från anslag under åttonde huvudtiteln. Jag får i anslagsfrågan

m.m. hänvisa till vad som chefen för utbildningsdepartementet kommer att anföra i det följande (bilaga 2 till propositionen).

Jag föreslår – efter samråd med chefen för utbildningsdepartementet – att SML inordnas i KI:s organisation den 1 juli 1988 och att SML övergår till att bli en särskild inrättning vid KI i överensstämmelse med 16 kap. 13 § högskoleförordningen (1977:263). Som lämpligt namn på denna inrättning vill jag ange institutet för miljömedicin.

6 Det praktiska genomförandet av förslaget

Det ankommer på regeringen att utfärda de föreskrifter som erfordras för att genomföra mitt förslag. Jag anser emellertid att viss information i frågan bör lämnas riksdagen.

Statskontoret menar att en hög grad av självständighet bör kunna bibehållas för det nya institutet. Institutets styrelse bör enligt statskontoret fatta sina beslut i samråd med KI (rektorsämbetet) när det gäller ekonomiska frågor av större vikt, frågor om arbetsordning och anställning av personal. Jag menar för min del att det inte är möjligt att införa ett sådant krav på samstämmiga beslut av institutet och KI för avgörandet av berörda frågor. En övervägande del av beslutsrätten bör enligt min mening läggas på KI när det gäller institutet för miljömedicin. Institutets styrelse kommer alltså att i hög grad få fatta beslut inom resursramar som dras upp av KI.

Detta innebär bl.a. att den årliga anslagsframställningen och andra framställningar till regeringen, som rör ekonomiska förhållanden, kommer att läggas fram av KI.

Det blir vidare naturligt att KI skall sköta redovisningen av anslagsdispositionen m.m. beträffande det nya institutet. Det skall till exempel åligga KI att svara för resultatuppföljning och analys. Likaså bör KI som arbetsgivare fullgöra vad som gäller enligt lagen (1976:600) om offentlig anställning och anställningsförordningen (1965:601). Statskontoret har framhållit att t.ex. övertalighetsproblem kan lösas på ett smidigare sätt genom att KI blir anställningsmyndighet. Jag betraktar detta som en väsentlig fördel. Enligt min mening förutsätter detta emellertid att KI tar det fulla ansvaret för tillsättning och anställning vid institutet.

Den närmare fördelningen av uppgifterna mellan KI:s ledning och det nya institutet inom KI får på vanligt sätt göras instruktionsvägen. Det ankommer på regeringen att fastställa en instruktion för institutet för miljömedicin.

Följden av mitt ställningstagande blir att förklaring om risk för övertalighet enligt de statliga trygghetsreglerna måste lämnas vid SML. Jag räknar med att alla arbetstagarna vid SML skall kunna erbjudas tjänster vid KI med placering vid institutet för miljömedicin den 1 juli 1988.

En annan följd av mitt ställningstagande blir att olika bidrag till forskning och utveckling vid institutet skall förvaltas av KI, som ju får ansvaret för institutets totala verksamhet när det gäller den ekonomiska planeringen. Förvaltningen bör överföras från nuvarande SML till KI per den 1 juli 1988. Vidare får KI överta ansvaret för ingångna leveransavtal m.m.

Bestämmelserna om ersättning för uppdrag som institutet skall utföra bör anpassas till vad som gäller för KI:s uppdragsverksamhet i allmänhet.

KI företräder vidare institutet i frågor som rör inredning och utrustning av lokaler.

En liknande ordning tillämpas för andra arbetsenheter inom högskolan. Institutets behov får prövas och prioriteras tillsammans med andra behov inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde.

Styrelsen för institutet kommer företrädesvis att besluta angående inriktningen av institutets verksamhet. Med hänsyn till karaktären av de beslut som kommer att meddelas av styrelsen för institutet, finner jag att någon möjlighet att överklaga dessa beslut inte behövs.

7 Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen

dels föreslår riksdagen att godkänna att en särskild inrättning inom karolinska institutets organisation inrättas den 1 juli 1988 med egen styrelse och med i stort sett samma uppgifter som nuvarande statens miljömedicinska laboratorium, vilket laboratorium inrättningen ersätter.

dels bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag anfört om genomförandet av omorganisationen.

Utbildningsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 3 mars 1988

Föredragande: statsrådet Bodström

Anmälan till proposition om ändrad organisation för statens miljömedicinska laboratorium m.m.

Statsrådet Sigurdsen har tidigare vid sin anmälan till denna proposition föreslagit att en särskild inrättning inom karolinska institutets (KI:s) organisation skall inrättas den 1 juli 1988 med en egen styrelse och med i stort sett samma uppgifter som bestrids av nuvarande statens miljömedicinska laboratorium (SML), vilket laboratorium ersätts av inrättningen. Enligt förslaget skall medel till institutets verksamhet anvisas från anslag under åttonde huvudtiteln.

Förslaget har lagts fram efter samråd med mig. Därvid har som lämpligt namn på inrättningen angivits institutet för miljömedicin. Jag anser mig böra ta upp ett nytt förslagsanslag till detta ändamål för budgetåret 1988/89.

Åttonde huvudtiteln

D 40. Institutet för miljömedicin (Nytt anslag)

1986/87	Utgift	21 770 722 ¹
1987/88	Anslag	20 506 000 ¹
1988/89	Förslag	22 399 000

¹ Anslaget Statens miljömedicinska laboratorium under femte huvudtiteln.

Från anslaget utgår medel till verksamheten vid Institutet för miljömedicin, som inrättas den 1 juli 1988 som en särskild inrättning vid Karolinska institutet. Institutet för miljömedicin skall ha till uppgift att inom den fysikaliska och kemiska miljömedicinen samt hälsoskyddet bedriva långsiktig forskning samt undersöknings-, utrednings- och utbildningsverksamhet. Institutet skall vidare ta fram vetenskapligt kunskapsunderlag för bl.a. socialstyrelsens och statens naturvårdsverks övergripande tillsynsuppgifter. En viktig uppgift för institutet är att tillhandahålla information och dokumentation inom landets miljövårdsverksamhet.

Socialstyrelsen föreslår bl.a. följande.

1. Huvudförslaget innebär att anslaget skall reduceras med 202 000 kr. Med hänsyn till betydelsen av att verksamheten skall kunna upprätthållas i full utsträckning föreslås att undantag görs från huvudalternativet.

2. Medel bör beräknas till en laborator i psykologi, en forskartjänst i organisk toxikologi och en tjänst för forskare/ handläggare i epidemiologi (+ 740 000 kr.)

3. Behovet av ny och modern utrustning är stort (+ 2 567 000 kr.)

	1987/88 ¹	Beräknad ändring 1988/89
		Föredraganden
<i>Personal</i>	94	-
<i>Anslag</i>		
Förvaltningskostnader	16 310 000	+ 1 343 000
(därav lönekostnader)	(13 395 000)	(+ 1 096 000)
Lokalkostnader	3 895 000	+ 550 000
Uppdragsverksamhet	1 000	-
Utrustning	300 000	-
Summa	20 506 000	+ 1 893 000

¹ Anslaget Statens miljömedicinska laboratorium under femte huvudtiteln

Föredragandens överväganden

Jag utgår vid min medelsberäkning för institutet för miljömedicin (IMM) från anslaget som gällt för SML.

Myndigheten har hemställt om undantag från huvudförslaget. Med hänsyn till de skäl som myndigheten har anfört bör ett mycket begränsat huvudförslag beräknas.

Jag har vidare tagit hänsyn till att institutet inte har någon s.k. tjänstebrevsrätt och har beräknat kompensation för portokostnaderna.

Det har inte visat sig möjligt att redan vid ingången till budgetåret 1988/89 för IMM:s del införa det anslagssystem, som gäller för karolinska institutet. Jag har därför valt att lägga fram förslag om ett särskilt förslagsanslag till IMM för nämnda budgetår i överensstämmelse med vad som gäller för SML under innevarande budgetår.

Förslagsanslaget får emellertid ses som en övergångsarrangering. Jag räknar med att IMM skall kunna få medel till sin verksamhet från och med budgetåret 1989/90 enligt det anslagssystem, som gäller för KI:s verksamhet i övrigt.

Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag i enlighet med vad jag nyss anfört ett förslagsanslag av 22 399 000 kr. till kostnaderna för IMM under budgetåret 1988/89.

Hemställan

Prop. 1987/88:136

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen
att till *Institutet för miljömedicin* för budgetåret 1988/89 anvisa ett
förslagsanslag av 22 399 000 kr.

